

PROF. DR. HİDAYET KEMAL BAYATLI HATIRA KİTABI

Kerkük Vakfı, 2019, İstanbul, 646 sayfa, ISBN: 978-975-6849-78-1

Selda SANDALYECİ¹

Giriş

Hocamız Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı, 1948 yılında Kerkük'te dünyaya gelmiştir. Buldukları muhitte ve Kerkük'te saygın, tanınmış ve meşhur olan El-Beyati sülalesinin mensubu, son derece kültürlü, eğitilmiş, donanımlı ve okuryazar bir ailede yetişmiştir. İlk, orta ve lise eğitimini Kerkük'te tamamlamıştır, ancak burada hangi okullara ve ne zaman devam ettiği tam olarak bilinmemektedir. Yükseköğrenim için ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti Milli Eğitim Bakanlığının burslu öğrencisi olarak 1970 yılında Ankara'ya gelmiş, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans öğrenimini tamamlamıştır. 1975 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda doktora eğitimine başlamış ve 1979'da "Halk Şiirinde Irak Türkmen Ağzı Dil İncelemesi" başlıklı teziyle Dr. unvanını almıştır. Ardından çalışmak için memleketine dönmüş, Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü Türkçe Kürsüsünde, Diller Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalışmış, 1984 yılında doçent olmuştur.

¹Arş. Gör., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: seldatabak@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0002-5443-3245

Bayatlı, 1988 yılında Irak'tan kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Bu kaçışın öyküsü kitapta ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bayatlı Irak'ta zor günler geçirdiği gibi Türkiye'de de çok zor günler geçirmiştir. Prof. Dr. Mehmet Akalın ile yaşadığı sıkıntının ardından Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu'nun Edirne'de bölüm kuruculuğunu yaptığı Trakya Üniversitesi'ne daveti sonucunda Hidayet Kemal Bayatlı'nın Edirne macerası başlar. 1988 yılında Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çalışmaya başlamış ve 1994 yılında da profesörlük payesine yükselmiştir. Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu'nun İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine dönmesiyle birlikte de 1994-2000 yılları arasında Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı görevinde bulunmuştur. İlmi eserleri Türk Dil Kurumu, Kültür Bakanlığı gibi devlet yayınevlerinde yayımlanmıştır.

Bayatlı, 1980 yılında hayatını Nilüfer Hanım'la birleştirmiş, bu evliliğinden 1981'de Altay, 1983'te ise Dolunay isimli çocukları dünyaya gelmiştir. Henüz çok erken yaşta iken ciddi bir hastalığa yakalanmış, beyninde ur olduğu tespit edilmiştir. 2003 yılında da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü kurucusu rahmetli Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu hocamız adına 2017'de çıkarılmış olan hatıra kitabının ardından, ikinci hatıra kitabımız 2019'da rahmetli hocamız Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı adına çıkarılmıştır. Kitapta yazıları olan bilim insanlarının bazılarında hocamızın da emeği çoktur. Kitabın editörlüğünü Prof. Dr. Ali İhsan Öbek, Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu, Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sibel Bayraktar, Arş. Gör. Ayşe Nur Özdemir üstlenmiştir.

Kitap bölüm başkanımız Prof. Dr. Ali İhsan Öbek tarafından kaleme alınmış “Sunuş” yazısı ile başlamakta, ardından Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu ve Arş. Gör. Ayşe Nur Özdemir’in birlikte kaleme aldıkları “Hayatı ve Eserleri” başlıklı yazı karşımıza çıkmaktadır. Bu yazılarda hocamızın ailesi, çocukluğu, öğrenim hayatı, çalışma hayatı ve “dış Türk” olmasından dolayı yaşadığı zorluklar anlatılmıştır. Bu yazıların ardından “Albüm” bölümü gelir. Burada hocamızın çeşitli fotoğrafları bulunmaktadır. Devamında “Hatıra Yazıları”, “Makaleler” başlıkları bulunur.

Hatıra yazıları hocamızın kızı Dolunay Bayatlı Kural, Coşkun Yıldırım Türk, Dr. Münir Kuşçuzade, Prof. Dr. Enver Hasanoğlu, Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu, Dr. Öğr. Üyesi Özcan Aygün tarafından kaleme alınmış toplamda 6 yazıdan meydana gelmektedir.

Makaleler bölümünde yazılar öncelikle “Dil” ve “Edebiyat” olarak iki bölüme ayrılmış, “Edebiyat” kısmı da “Eski Türk Edebiyatı”, “Yeni Türk Edebiyatı”, “Halk Bilimi” olarak kendi içinde üç bölüme ayrılmıştır. Dil bölümünde 13, Eski Türk Edebiyatı bölümünde 7, Yeni Türk Edebiyatı bölümünde 13, Halk Bilimi bölümünde 9 olmak üzere toplamda kitap bünyesinde 48 yazı bulunmaktadır.

Çalışmamızın boyutlarının kısıtlı olması sebebiyle kitabın bölümlerinden birkaç yazı seçilerek tanıtımı yapılacak olup tüm yazıların künyeleri yazı sonunda verilecektir. Hatıra yazıları bölümünde hocamızın kızı Dolunay Bayatlı Kural “Babam Hidayet Kemal Bayatlı” başlıklı yazısıyla bulunmaktadır. Yazıda, hocamızın Türk dili ve vatan sevgisinden özellikle bahsedilmiştir. Yazının genelinden bu durum ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Ayrıca çocuklarıyla ne kadar iyi bir şekilde ilgilendiği de görülmektedir.

“Hep Kerkük’ü Yaşamak..” başlıklı diğer bir hatıra yazısının sahibi Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu bu yazısında Hocamızla olan lisans ve çalışma hayatı

hatıralarına değinmiştir. Kendisinin de bir dava halinde hissettiği Kerkük'ü Bayatlı'dan duyunca hocaya bağlılığı daha da artmış ve asistanlığı döneminde perçinlenmiştir. Yazıdan da anladığımız üzere Bayatlı, Bölüm Başkanlığı döneminde de ulaşılması kolay, kibirli olmayan, herkese yardımcı olmaya çalışan bir hoca olmuştur. Topaloğlu hocasından minnetle bahsettiği yazısını şöyle nihayete erdirmiştir: "Hidayet Hocanın aramızdan ayrılması da tıpkı doğduğu topraklardan kopuşu gibi ani ve şoke ediciydi. Bir yaz tatilinin ardından yeni ders yılına hazırlanan Hoca, bir anda rahatsızlandı...Ne yazık ki rahatsızlığı, Saddam'ın zulmü ile zaten iyice yorulan bedenini kısa süre içinde tüketmiş, onu aramızdan almıştı. Kerkük'te başlayan hikâye Edirne'de nihayetlenmişti. Bu iki uç arasında yaşadıkları gerçekten de dramdı. O, Kerkük'ten uzakta hep sessizce Kerkük'ü yaşadı, ona ağladı. Öz vatanında, Kerkük'ünde despotların bizar ederek ürküttüğü muzdarip ruh, artık ana vatanın güvenli kucağında, Edirne'de sükûnet bulmuştu."

Yazıların "Dil" bölümüne bakıldığında farklı konular dikkati çekmektedir. Lisans öğrenimini Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlayan Prof. Dr. Hülya Arslan Erol "Suriye Türkmen Türkçesi Ağızları" adlı yazısında Suriye'ye 11. Yüzyılda başlayan ve 13. Yüzyılda Moğollardan kaçan Oğuz ve Kıpçak boylarının gelmesiyle, Selçuklu Devleti'nin de parçalanmasıyla artan Türk nüfusunun ağızlarını ve katmanlarını tanıtmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Günşen "Makedonya'da Türkler ve Doğu Makedonya Yörükleri" başlıklı yazısına İlber Ortaylı'dan bir alıntı olan "Balkanlar bizim için bir acıdır." cümlesiyle başlamış olup Makedonya'da bulunun Türkleri anlatmıştır. Öncelikle Makedonya ve Makedonya Türklüğünü tanıtmış, ardından Osmanlı öncesi Makedonya Türklüğünü, Osmanlı Dönemi Makedonya'sını, Yörükler ve Balkan Yörükleri'ni, Yörük adının kökenini,

Osmanlı sonrası ve günümüzdeki Makedonya Türklüğünü açıklamıştır. Yazısını tablo ve fotoğraflarla zenginleştirmiştir.

Doç. Dr. Meryem Salim “Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Geçen İkilemeler Üzerine” başlıklı yazısında birçok metni tarayarak ikilemeleri tespit etmiş ve ikilemelerin yapılarına dikkat çekmiştir.

Doktora tezinde Hidayet Kemal Bayatlı ile çalışan Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sibel Bayraktar ise “İşlekliliği artan Bir Yapım Eki +Sal/+Sel” başlıklı yazısında öncelikle ek üzerine ve bu ekle türetilmiş olan sözcükler üzerine yapılan tartışmalara değinmiş, ekin tarihsel görünümüne ve bugünkü kullanım alanlarına temas etmiştir. Tarihsel süreçte yadrganan ekin, günümüzde tahmin edilenden çok daha fazla işlev kazandığını ve özellikle terim yapmada üzerine fazlaca görev düştüğünü tespit etmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Sevgi Öztürk “-{I} Biçimbirimi, İşlevleri, Anlam Alanları ve Öğretimi” başlıklı yazısında biçimbirim ile ilgili açıklamalarda bulunmuş, geliştirdiği anket ile lisans düzeyindeki öğrencilerin bu biçimbirim hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmüştür.

Dr. Öğr. Üyesi Şermin Kalafat “Charles Wells’in A Practical Grammar of The Turkish Language Adlı Eserindeki Atasözleri Örneğinde Türkçedeki Atasözlerinin Kalıplaşma Dereceleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı yazısında 1880’de Londra’da yayınlanan adı geçen eserdeki atasözlerinin kalıplaşmalarını incelemiş ve gruplandırmıştır.

Dil yazılarının içinde dikkati çeken bir diğer yazı da Dr. Öğr. Üyesi Bülent Hünerli’nin L. A. Pokrovskaya’nın yazdığı Rusça bir makaleden dilimize kazandırılmış olan “Gagauz Dilinin Gelişiminin ve Araştırılmasının Durumu Hakkında” yazısıdır.

Eski Türk Edebiyatı bölümü Prof. Dr. Ali İhsan Öbek’in “Galat-ı Meşhurdan Halat-ı Meşhura Deveyi Düze Çıkarmak” yazısı ile

başlamaktadır. Bu yazısında hocamız klasik şiire de yansımış Âraf suresi 40. ayette –hatta yelice'l-cemelu/cummelu fi semmi'l-hiyat: 'cemel/cümmel, iğne deliğinden geçinceye kadar: cemel/cümmel, iğne yurdundan geçmedikçe..." meal ve tefsirine yakından bakıp, klasik şiirdeki yansımalarını incelemiştir.

Öğr. Gör. Dr. Duygu Dalbudak Hünerli ise "Divan Şairlerinin Dilinden Gönül Tarifleri" başlıklı yazısında klasik şiirde önemli bir mazmun olan "gönül" kelimesinin tarif edildiği manzum örnekleri değerlendirmiş ve gruplandırmıştır.

Yeni Türk Edebiyatı bölümündeki yazılar roman, şiir ve dergiler üzerinde yoğunlaşmış görülmektedir. İlk yazı olarak Prof. Dr. Muharrem Dayanç'ın "Yahya Kemal Çalışmalarını Tasnif Denemesi ve Bir Örnek" başlıklı yazı karşımıza çıkmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Sibel Bayram "Suç Kuramları Işığında Ağır Roman" başlıklı yazısında Ağır Roman adlı eserdeki suç unsurlarını tespit etmiş, bunları suç kuramları ışığında sınıflandırmıştır.

Arş. Gör. Barış Berhem Acar "Batı Trakya Türklerinin Müstakil İlk Çocuk Dergisi: Aliş" başlıklı yazısında derginin çıkışını, amacını, misyonunu, içeriğini ve kullandığı yöntemleri incelemiş, yazısını fotoğraflarla zenginleştirerek dergiyi tanıtmıştır.

"Ahmet Haşim'in Denemelerinde Kadın Algısı" başlıklı yazısından Arş. Gör. Seda Çetin günümüzde popüler bir konu olan "kadın" a temas etmiştir. Ahmet Haşim'in deneme türü eserlerinde kadın algısını tespit etmiş ve çok ilginç kadın tasvir ve yorumlarına ulaşmıştır.

Halk bilimi bölümündeki yazılardan olan "Türkülerimizde Gerçeküstü Ögelerin Özellikleri" başlıklı yazısında Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu,

kültürümüzün en iyi yansıtıcı unsurlarından olan türkülerimizi gerçeküstü temalar açısından incelemiş ve gruplandırmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Selma Sol “Rumeli Türkülerinde Evliliğe Engel Unsur Olarak Aile” başlıklı yazısında çeşitli sınıflandırmalara tabi tuttuğu engel durumlarını incelemiştir.

Öğr. Gör. Önder Saatçi ve İpek Ali’nin birlikte hazırladıkları “Irak Türkmen Hoyratları ve Manileri Hakkında” başlıklı yazılarında mani ve hoyratları konularına göre incelemişler, ayrıca hoyrat ve manilerin günlük yaşama, dile olan katkılarını tespit etmişlerdir.

Hidayet Kemal Bayatlı hocamızın oğlu olan Arkeolog Altay Bayatlı “Doğu ve Batı Söylencelerinde ‘Kurt’” başlıklı yazısında mitolojideki “kurt” metaforunu incelemiş, Yunan, Roma ve Türk mitolojilerindeki durumu tespit etmiş ve yazısını fotoğraflar ile zenginleştirmiştir.

Sonuç

Değerli çalışmaların bir araya toplandığı bu kitap bilimsel manada çok değerli bir eser olarak akademik camiaya kazandırılmıştır. 2017 yılında Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı ile başlayan bu geleneğin devam etmesi hem bölümümüz hem de akademik çalışmalar adına anlamlı ve faydalı olacaktır kanısındayız.

Ek:

Yazıların künyesi

Dil:

- Prof. Dr. Hülya Arslan Erol - “Suriye Türkmen Türkçesi Ağzları”

- Prof. Dr. Ahmet Günşen – “Makedonya’da Türkler ve Doğu Makedonya Yörükleri”
- Doç. Dr. Oğuzhan Durmuş – “Tarihî Atasözü Araştırmalarında Yöntem Problemi: Montalbano’nun Gramerinde Verilen Atasözlerinin Kaynağı”
- Doç. Dr. Meryem Salim – “Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme”
- Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sibel Bayraktar – “İşlekliliği Artan Bir Yapım Eki +Sal/+Sel”
- Dr. Öğr. Üyesi Levent Doğan – “Türkmen Atasözleri ve Deyimlerinin Dil-Söz Bağlamında İncelenmesi”
- Dr. Öğr. Üyesi Vejdi Hasan – “Bulgaristan’da Okutulmakta Olan Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerler Eğitimi”
- Dr. Öğr. Üyesi Şermin Kalafat – “Charles Wells’in A Practical Grammar of The Turkish Language Adlı Eserindeki Atasözleri Örneğinde Türkçedeki Atasözlerinin Kalıplaşma Dereceleri Üzerine Bir İnceleme”
- Dr. Öğr. Üyesi Sevgi Öztürk - {-I} Biçimbirimi, İşlevleri, Anlam Alanları ve Öğretimi”
- Dr. Öğr. Üyesi İlker Tosun - Tuva Türkçesinde +(A)k Eki”
- Arş. Gör. E. Serap Bozkurt – “Miyazaki’nin Sihirli Masalı Howl’un Yürüyen Şatosu’na Göstergibilimsel Bir Yaklaşım”
- Arş. Gör. Selda Sandalyeci – “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Devrik Cümle Yapısı Üzerine Bir Deneme”
- L. A. Pokrovskaya- Çev. Dr. Öğr. Üyesi Bülent Hünerli – “Gagauz Dilinin Gelişiminin ve Araştırılmasının Durumu Hakkında”

Edebiyat

Eski Türk Edebiyatı:

- Prof. Dr. Ali İhsan Öbek – “Galat-ı Meşhurdan Halat-ı Meşhura Deveyi Düze Çıkarmak”
- Dr. Öğr. Üyesi Salih Demirbilek – “Camiu’d-Düvel’de Selçuklu Dönemi Edebiyatına Dair Kayıtlar”
- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif Gözitok – “Osmanlı Münevverinin ‘Abes’ le İştiali: XVII. Yüzyılda ‘Abes’ Tartışmaları”
- Öğr. Gör. Dr. Duygu Dalbudak Hünerli – “Divan Şairlerinin Dilinden Gönül Tarifleri”
- Arş. Gör. Halil Karabulut – “Kaynak ve Tanıkları ile Türk Giyim Kuşam Süslenme Sözlüğü”
- Arş. Gör. Özgür Okmak – “Kerküklü Abdullah Sâfi ve Külliyyatı Üzerine”
- Arş. Gör. Büşra Topuz – “Gencîne-i Râz Mesnevisine Göre Taşlıcalı Yahya’nın Ahlak Anlayışı ve İdeal İnsan Tipi”

Yeni Türk Edebiyatı

- Prof. Dr. Muharrem Dayanç – “Yahya Kemal Çalışmalarının Tasnif Denemesi ve Bir Örnek”
- Prof. Dr. Recep Duymaz – “Estetiğimize Doğru: Millî Edebiyat Döneminde Edebiyat Naziresi/Kuramı Oluşturma Çalışmaları-1”
- Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu – “Batı Trakya Türk Çocuklarının Çıkardıkları İlk Çocuk Dergisi: Çocuk Dünyası/Genç Kalemler”
- Dr. Öğr. Üyesi Özcan Aygün – “Aka Gündüz’ün Bilinmeyen Bir Eseri: “Can Damarlarımıza Dair” ve Önemi”
- Dr. Öğr. Üyesi Sibel Bayram – “Suç Kuramları Işığında Ağır Roman”
- Dr. Öğr. Üyesi Yasemin Ulutürk – “Dağın Öteki Yüzü Romanının Kuruluşu”
- Dr. Öğr. Üyesi Selda Uygur – “Reşat Nuri Güntekin’in İdealist Olmayan Roman Kişileri”

- Öğr. Gör. Ayşe Sümeyye Kolakoğlu – “Senfoniye Dönüşen Mısralar: Tevfik Fikret’in Aveng-i Tesavir Şiirleri”
- Arş. Gör. Dr. Polat Sel – “Türk Romanında Ana Yurttan Uzak Doğu’ya Kore Savaşı”
- Arş. Gör. Barış Berhem Acar – “Batı Trakya Türklerinin müstakil ilk Çocuk Dergisi: Aliş”
- Arş. Gör. Seda Çetin – “Ahmet Haşim’in Denemelerinde Kadın Algısı”
- Arş. Gör. Ayşe Nur Özdemir – “Orhan Veli’nin Hikâyelerini Garip Şiiri ve Poetikası Üzerinden Okuma Denemesi”
- Arş. Gör. Güler Uğur – “Adalet Ağaoğlu’nun Bir Düşün Gecesi Adlı Romanında Kuşku ve Güvensizlik Ortamı”

Halk Bilimi

- Prof. Dr. Mehmet Aça – “Alim Azamatoğlu Anlatılarında Gayrimüslimler”
- Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu – “Türkülerimizde Gerçeküstü Ögelerin Özellikleri”
- Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aksoy – “Geleneksel Boşnak Kapıları ve Kapı Halkaları”
- Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aksoy – “Mostar Hersek Devlet Arşivinde Bulunan Türkçe El Yazmaları”
- Dr. Öğretim Üyesi Selma Sol – “Rumeli Türkülerinde Evliliğe Engel Unsur Olarak Aile”
- Öğr. Gör. Önder Saatçi- İpek Ali – “Irak Türkmen Hoyratları ve Manileri Hakkında”
- Arş. Gör. Armağan Altay – “Masal Kıtasını Yeniden Keşfetmek: Türün Öz Nitelikleri Üzerine Bir Değerlendirme”

- Arş. Gör. Cemalettin Yavuz – “Çuvaş Halk İnanışlarında Yeniden Doğuşun Simgesi Olarak ŞİR Haphi ‘Yer Kapısı’ Uygulaması”
- Arkeolog Altay Bayatlı – “Doğu ve Batı Söylencelerinde ‘Kurt’”